

МЕТОДИКА ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ПРОВЕДЕННЯ УРОКУ ВИВЧЕННЯ НОВОГО НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ НА ТЕМУ: «КРАЇНИ БАСЕЙНУ СЕРЕДЗЕМНОМОР'Я» (Всесвітня історія, 7 кл.)

Тема уроку: Країни басейну Середземномор'я.

Мета:

Навчальна — проаналізувати процес державотворення країн Середземноморського басейну; з'ясувати особливості політичного та економічного життя розвитку країн даного регіону, розглянувши італійські міста-республіки, Папську державу, Південну Італію та Сицилію; охарактеризувати боротьбу іспанців і португальців за звільнення Піренейського півострова від маврів — Реконкісту; ознайомити з термінами та поняттями: «комуна», «кортеси», «Реконкіста», «гвельфи», «гибелліни» «інквізиція».

Розвиваюча — працювати з текстом підручника: самостійно опрацьовувати, удосконалити навички аналізувати та систематизувати інформацію, робити висновки на основі отриманих фактів, складати план, хронологічні та тематичні таблиці; працювати з історичними джерелами; працювати з настінною картою, історичним атласом та контурними картами; складати історичний словник; вміння аналізувати історичні події та факти; розкривати зміст історичних понять, оцінювати діяльність історичних осіб.

Виховна — виховувати інтерес до предмету; толерантність, пошану до історії інших народів на основі особистого усвідомлення досвіду історії та бережливе ставлення до пам'яток культури та історії.

Тип уроку: урок вивчення нового навчального матеріалу.

Навчально-методичне забезпечення:

1. Подоляк Н. Г. Історія Середніх віків: Підручник для 7 класу загальноосвітніх навчальних закладів. — К.: Генеза, 2007. — 240 с.
2. Святокум О. Є. Історія Середніх віків. 7 клас: Розробки уроків. — Х.: Вид-во «Ранок», 2011. — 320 с. — (Майстер-клас)
3. Гісем О. В., Мартинюк О. О. Контурні карти до Атласу з історії середніх віків (V — XV ст.) 7 клас. — Київ: Інститут передових технологій, 2009. — 14 с.
4. Гісем О. В., Мартинюк О. О. Атлас з історії середніх віків (V — XV ст.) 7 клас. — Київ: Інститут передових технологій, 2010. — 20 с.
5. Портрет Кола ді Рієнцо, Карл Анжуйський, Фердинанд, Ізабелла.
6. Робочі зошити.

Основні поняття і терміни:

Комуна — нові політичні й соціальні структури — міста-держави, що виникли в IX столітті в Північній Італії.

Кортеси — органи станового представництва.

Реконкіста — завоювання християнськими феодалами (іспанськими, каталонськими, арагонськими, португальськими) території арабських еміратів Піренейського півострова, що були утворені часу ісламо-арабської експансії шляхом захоплення королівства вестготів.

Гвельфи — угруповання, що об'єднувало противників імперії (переважно з торговельно-ремісничих шарів) під проводом папи римського.

Гибелліни — угруповання, що об'єднували прибічники імператора (переважно дворян).

Інквізиція — судово-слідча організація, створена католицькою церквою в XIII столітті для розслідування ересей, боротьби з єретиками; святий суд.

ХІД УРОКУ

I. ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ МОМЕНТ.

II. АКТУАЛІЗАЦІЯ ОПОРНИХ ЗНАТЬ УЧНІВ. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.

Вступна бесіда.

Тема сьогоднішнього уроку — «Країни басейну Середземномор'я». Але для того, щоб розпочати її вивчення, нам треба пригадати ключові моменти попереднього уроку, ви вивчали тему «Священна Римська імперія», тому для повторення та систематизації знань я пропоную відповісти на декілька запитань:

1) Чому, на відміну від Англії і Франції, у Німеччині не утворилася єдина централізована держава?

(Формування ж німецької державності, як правило пов'язують із Верденським договором — домовленістю про розділ імперії Карла Великого між трьома синами Людовіка Благодетельного: Лотарем I, Карлом Лисим та Людовіком II Німецьким. Підписаний 11 серпня 843 року у місті Верден, що у сучасній Франції.)

Відповідно до договору, землі Франкського королівства були розділені так:

— Лотару дістались центральні області: центральна Італія, землі вздовж Рони та лівого берега Рейну, Ельзас, Бургундія, Прованс та деякі інші землі. Крім того до його відійшов імператорський титул батька.

— Карлу Лисому відійшли землі на заході від Рейну: Нейстрія, Аквітанія, Герцогство Васконія, Іспанська марка та деякі інші.

— Людовіку II Німецькому відійшли землі за схід від Рейну: Алеманія, Саксонія, Баварія та ряд інших територій.

Після розподілу утворилось три держави: Середнє королівство (у 855 році, після смерті Лотара, розпалося на три королівства — Лотарингію, Італію, Прованс); Західне Франкське королівство (орієнтовно в цих кордонах утворилась сучасна Франція); Східне Франкське королівство (орієнтовно в цих кордонах утворилась сучасна Німеччина.)

Причини роздробленості німецьких держав:

1) Церковні і світські феодалі Німеччини успішно протистояли сильній королівській владі.

2) Німецький імператор якого обирали семеро князів, був лише першим серед рівних.

3) Німецькі міста не стали політичними центрами, як Париж у Франції або Лондон в Англії.

4) Міста торгували з Італією та іншими державами, а внутрішня торгівля занепадала (не існувало єдиної грошової системи, кожне князівство стягувало свої мита, мало свої одиниці мір та ваги).

Остаточо закріпила роздробленість Німеччини «Золота булла», видана імператором Карлом IV у 1356 році.

2) *Що лежало в основі тривалого конфлікту між німецькими імператорами і римськими папами?*

(Наприкінці X століття імператори вдало скористалися ослабленням папства і почали на власний розсуд призначати пап. Обурене духовенство виступило за звільнення церкви від світської влади. Німецькі імператори вели боротьбу з папством за панування у Центральній та Північній Італії, що утворювали своєрідний міст між Німеччиною і Південною Італією і дозволяли імператору з'єднати свої володіння.)

3) *Чому італійська політика німецьких імператорів зазнала невдачі?*

(Політиці німецьких імператорів противилися італійські міста: Генуя, Мілан, Крем, Брешія, Венеція, Верона, Віченца, Падуя, Рим, які у 1167 році створили Ломбардську лігу. Вони присягнули не укладати сепаратного миру з імператором, доки не повернуть своїх пільг, доки не повернуть своїх пільг і свобод. Фрідріху довелося повернутися до Німеччини. Лише в 1174 році Фрідріх вирушив у новий італійський похід. 20 травня 1176 імператорська армія зустрілася з повстанцями під Леньяно. Війська Фрідріха були розбиті, йому довелося підти на поступки папі; з по-

всталими містами він підписав перемир'я.)

Розповідь вчителя, що супроводжується демонстрацією карти.

Завданнями нашого уроку є: проаналізувати процес державотворення країн Середземноморського басейну; з'ясувати особливості політичного та економічного життя розвитку країн даного регіону, розглянувши італійські міста-республіки, Папську державу, Південну Італію та Сицилію; охарактеризувати боротьбу іспанців і португальців за звільнення Піренейського півострова від маврів — Реконкісту.

III. ВИВЧЕННЯ НОВОГО МАТЕРІАЛУ.

1. Італійські міські республіки.

Розповідь вчителя, що супроводжується демонстрацією карти.

Традиції республіканського правління в Італії походили ще з часів Давнього Риму. Багато італійських міст вели свою історію ще з римських та етрусських часів. І хоча в Північній Італії також існували феодалі, уже з XI ст. багато міст, зокрема Венеція, Мілан, Флоренція та Генуя, перетворилися на великі торговельні центри і змогли відвоювати незалежність від своїх сеньйорів.

Італія, а саме її північна частина, у XII—XIII ст. сильно відрізнялася від решти феодальної Європи. Вона являла собою об'єднання окремих невеликих держав.

Причини появи міських республік вчитель подає у вигляді пояснення:

1) значне зростання кількості населення;

2) зростання міст і міграції з сільської місцевості до міст;

3) розвиток торгівлі.

Роботу з текстом підручника вчитель організовує у формі самостійного читання пункту параграфа «Італійські міські республіки» (Подольак Н. Г., С. 145-148), перевірку опрацьованого матеріалу вчитель здійснює за допомогою роботи в групах, які готують виступи:

1 група. Політичний устрій міст.

2 група. Відносини між містами.

3 група. Гвельфи і гібелліни.

В Італії найкраще зберігся античний спадок, тому тут значно раніше, ніж в інших країнах Європи, поживалося міське життя. Вже з VIII ст. активно відроджувалися старі й підіймалися численні нові міста. Вдале розташування в центрі Середземномор'я, на перетині морських шляхів, сприяло перетворенню великих портів Італії на центри посередницької торгівлі між Заходом і Сходом. Флот Генуї, Венеції і Пізи панував у Середземномор'ї. У житті італійського міста тон задавала не знать, а ділові люди — купці, банкіри, підприємці.

Італійські купці започаткували банківську справу: не випадково їх усіх називали «ломбардцями». Далеко за межами країни славилися зброя з Мілана, тонкі сукна з Лукки, скляні вироби з Венеції. Широка торгі-

вля, багатогалузеве ремесло, кредитно-грошові операції — все це створювало надійну основу для збагачення італійських міст. Виборюючи незалежність, городяни руйнували феодальні замки й переселяли їхніх володарів у міста, а сільську округу підпорядковували собі. Поступово великі міста перетворились на самостійні міські республіки, кожна з яких мала власне законодавство, органи управління, військо й монету. Завдяки небувалому розквіту міст Італія увійшла до числа передових країн середньовічної Європи. Тривалий час Італія залишалась головною ареною боротьби за верховенство між імператорами і папами. Конфлікт досяг піку в уже відомому нам зіткненні папи Григорія VII з імператором Генріхом IV. Обидва суперники прагнули залучити в союзники якомога більше міст, а за підтримку жалували право самоврядування. Необхідність стати на той чи інший бік призвела до виникнення всередині міст двох протидіючих угруповань. Папу підтримували гвельфи, а імператора — гібеліни. Однак протиріччя між ними пояснювалися не стільки політичними уподобаннями, скільки економічним суперництвом. Упродовж століть позиції гвельфів і гібелінів визначали все життя італійських республік.

Самостійною політичною силою стали також пополани — широкі верстви торгово-ремісничого населення. Розрізнялися заможні й бідні пополани — «жирний» і «худий народ». Економічне процвітання міст додавало пополам сили й рішучості: у Флоренції, Мілані та інших містах їм вдалося усунути від влади знать. Однак плодами спільної перемоги скористалася лише пополанська верхівка, яка зосередила у своїх руках міське управління. Невдоволення «худого народу» вилилося у низку міських заворушень. У 1378 р. особливого розмаху набуло повстання найманих робітників — чомпі (чесальників вовни) у Флоренції. Після його придушення в місті утвердилася влада «жирних» пополанів. У XIII—XV ст. італійські республіки були вже настільки могутніми, що почали битву за переділ Італії, насамперед, за оволодіння торговими шляхами. Вони не шкодували ні сил, ні грошей для оплати кондот'єрів — найманих командирів військових загонів.

Італія не знала внутрішнього миру. Міста постійно ворогували між собою, а щасливий переможець підпорядковував собі слабшого сусіда. Чимало чужих територій привласнили у такий спосіб розвинені Флоренція та Венеція.

Відбувалися зміни і в політичному устрої міст. Замість республіки виникла нова форма правління — сеньйорії на чолі з правителем (сеньйором), який тримав у своїх руках усю повноту міської влади. Термін правління сеньйора був необмеженим, поступово його посада перетворилася на спадкову.

В середині XV ст. навіть у Флоренції, де зберігався республіканський устрій, фактично правив багатий

банкір Козімо Медічі. Хоча Козімо не мав звання сеньйора, політика повністю вершилася в його палаці. Найблискучішим правителем Флоренції став онук Козімо — Лоренцо Чудовий. Людина видатних здібностей, талановитий політик і дипломат, знавець і покровитель мистецтв, Лоренцо повністю керував життям міста. За нього Флоренція перетворилася на могутню державу. Свою владу ці правителі вже передавали у спадок.

Суперництво між містами-державами заважало об'єднанню Італії і прирікало її на роздробленість. У Північній та Середній Італії існувало до півсотні дрібних незалежних держав. Південь країни і острів Сицилія, як нам відомо, входили до складу створеного норманами Сицилійського королівства. Значну частину Середньої Італії обіймала Папська держава.

Робота з історичним словником.

Учні повинні занотувати визначення термінів та поняття:

Комуна — нові політичні й соціальні структури — міста-держави, що виникли в IX столітті в Північній Італії.

Гвельфи — угруповання, що об'єднувало противників імперії (переважно з торговельно-ремісничих шарів), під проводом папи римського.

Гібеліни — угруповання, що об'єднували прибічники імператора (переважно дворян).

2. Папська область.

Робота з картою передбачає постановку дидактичних завдань:

1. Знайдіть на карті Папську державу.

2. В якому місці Апеннінського півострова вона знаходиться?

3. Яка головне місто даної держави?

Репродуктивна бесіда.

1. В якому році виникла Папська область?

(Папська держава була утворена в 756 р. в центрі Апеннінського півострова)

2. Які обставини сприяли цій події?

(Утворена за допомогою франкських військ, які відбили Рим у лангобардів. Разом із цим, у середні віки папи стверджували, що права на світську владу в Римі вони мають завдяки так званому Костянтинівому дару — документу, за яким римський імператор Костянтин I нібито подарував ці землі Церкві. Пізніше, в епоху Відродження, було доведено, що цей документ був підробкою. У 781 р. Карл Великий своїм указом установив межі Папської області. Після розпаду імперії Карла папам удалося зберегти свої володіння, не давши їм розпастися на дрібні держави (як це відбулося в Північній Італії).

У X ст. король Оттон I гарантував незалежність Папської держави, за що був коронований папою Іоанном XII як імператор Священної Римської імперії.)

Розповідь вчителя.

Однак наступні два століття пройшли в постійних конфліктах між імператорською та папською владою.

У 1143 р. в Римі проти аристократії й влади церкви спалахнуло повстання, очолюване Джордано П'єрлеоні. Була утворена міська комуна і проголошена Римська республіка, якою управляв Сенат. Ідеологом повстання став проповідник Арнальдо з Брешії, який виступав проти мирської влади пап і втручання імперії у справи Риму. У 1167 р. війська імператора Фрідріха Барбаросси підійшли до Риму і розбили повстанців, відновивши папське правління. Проте комуна як орган управління містом продовжила своє існування, і в 1188 р. папа Климент III був змушений визнати її легітимність.

Однак не лише простий народ був незадоволений папським правлінням. Так, у 1204 р. проти папи Інокентія III виступила заможна родина Орсіні.

Папи не були господарями й на інших територіях Папської області. Фактично область являла собою об'єднання напівнезалежних папських васалів, багато яких реально були могутнішими за понтифіків.

На початку XIV ст. у папи Боніфація VIII виник конфлікт із французьким королем Філіппом IV, що призвів до так званого «Авіньйонського полону» пап, які були змушені перенести свою резиденцію до французького міста Авіньйона. Таке становище тривало понад 70 років.

Відсутність пап у Римі призвело до занепаду Папської області і сприяло посиленню місцевих князів.

20 травня 1347 р. перед римлянами виступив гуманіст, блискучий оратор і суспільний діяч Кола ді Рієнцо. У своїй промові він звинуватив феодалів у пограбуванні простого народу й закликав народ до повстання. У результаті цього Риму був проголошений республікою, а сам ді Рієнцо — народним трибуном. Папу позбавили світської влади над Римом, за що лідер повстання був оголошений еретиком.

Основні заходи, що намагався впровадити Кола ді Рієнцо, **вчитель** подає, використовуючи стислу характеристику.

Основні заходи, що намагався впровадити Кола ді Рієнцо:

- 1) введення єдиної уніфікованої системи мір;
- 2) відмінив ряд найбільш непопулярних податків і мит;
- 3) примусив баронів скласти присягу республіці й передати їй свої фортеці;
- 4) виступив з ідеєю об'єднання Італії навколо Риму в єдину республіку.

Наслідки діяльності:

- 1) вороже ставлення сусідніх міських республік;
- 2) втрата популярності через прагнення до одноосібної влади;
- 3) нове повстання, через яке йому довелося втекти з Риму.
- 4) У 1354 р. Кола ді Рієнцо знов з'явився у Римі у ролі посланця папи Інокентія VI. Знов була проголо-

шена республіка, однак згодом ді Рієнцо викликав незадоволення римлян і під час чергового повстання був убитий.

Розповідь вчителя.

За час відсутності пап в Римі були проведені важливі реформи щодо об'єднання Папської області. Ініціатором цих реформ став папський легат кардинал де Альборнос. Для об'єднання володінь Папської області в єдине ціле він почав військову кампанію проти феодалних магнатів: родин Орсіні, Вісконті, Малатеста, Манфреді та інших. З обранням папи Урбана V кардинала було усунуто від управління Римом та італійськими володіннями пап. Однак завоювання Альборноса дозволило папі Григорію XI у 1378 р. повернутися до Риму.

Зі смертю Григорія XI її обранням Урбана VI почалася так звана Велика західна схизма, коли одночасно існувало два, а то і три папи. Це було викликано інтригами кардиналів, які обстоювали інтереси країн, підданими яких вони були, або ж свої родинні інтереси. Велика західна схизма тривала до 1417 р., кінець її був покладений на церковному соборі в м. Констанці.

3. Південна Італія та Сицилія.

Роботу з текстом підручника вчитель організовує у формі самостійного читання пункту параграфа «У володіннях пап і на півдні Італії» (Подольак Н. Г., С. 149).

Бурхливі події розгорталися і на півдні Італії. Після припинення династії Штауфенів правителем сицилійської держави став брат французького короля — Карл Анжуйський. У відповідь на посилення податкового тиску і сваволю французів у 1282 р. вибухнуло народне повстання. За легендою, умовним знаком до нього став церковний подзвін до вечірньої молитви, через що подія отримала назву «Сицилійська вечерня». В Палермо за одну ніч повстанці вбили всіх французьких солдатів.

Могутній антифранцузький рух увінчався відокремленням Сицилії, однак її незалежність була короткочасною. Спочатку Сицилія, а потім і Південна Італія потрапили під владу однієї з держав Піренейського півострова — Арагонського королівства.

Первісне закріплення вчитель здійснює шляхом постановки дидактичних завдань, що записані на дошці (отримавши відповідь на питання, учитель втирає його).

1. У результаті якої події утворилося Сицилійське королівство?

2. Що таке «Сицилійська вечерня (вечерня)»?

3. Як у подальшому склалася доля Південної Італії та Сицилії?

Розповідь вчителя.

Після проголошення відокремленості Сицилії її наступним правителем арагонський король Педро III, що започаткувавши Арагонську династію. За Анжуйською династією залишилася материкова частина королівства, відома як Неаполітанське королівство. Не-

аполітанські королі неодноразово намагалися відновити свою владу на Сицилії. Найбільших успіхів досягла в 1372 р. королева Джованна, яка примусила сицилійського короля Федеріго III скласти їй васальну клятву, хоча реальним володарем на острові все одно залишився він. У 1382 р. після смерті королеви Джованни в Неаполі почалася боротьба за владу. За підтримки папського престолу перемогу в цій боротьбі здобула молодша лінія Анжуйської династії. Вона протрималася при владі до 1442 р., коли Неаполь захопив король Арагона Альфонс V. За правління Альфонса королівство було відбудоване після спустошливих усобиць. Неаполь і Сицилія увійшли до Арагонської держави.

4. Арабська Іспанія. Реконкіста й утворення Іспанського королівства.

Розповідь вчителя, що супроводжується демонстрацією карти.

Після завоювання візантійських володінь у Північній Африці араби повернули зброю проти Вестготського королівства. У 711 р. разом з берберами (корінними жителями Північної Африки), які незадовго до того прийняли іслам, вони вторглися в Іспанію. У першій же великій битві численніше вестготське військо зазнало нищівної поразки. Одна за одною загарбникам здалася всі великі фортеці королівства. Окрилені перемогою, араби і бербери (християни називали їх маврами) спробували просунути в глиб Франкської держави, але їх, як нам відомо, зупинив Карл Мартелл.

Спочатку мусульманська Іспанія (або Ал-Андалус) залишалася складовою частиною Дамаського халіфату, але згодом оголосила себе незалежною державою. В XI ст. низка міжусобиць викликала розпад Ал-Андалусу на декілька десятків самостійних князівств. Певна частина місцевого населення прийняла іслам. Інші (їх називали мосарабами) зберегли свою релігію, але засвоїли мову і звичаї загарбників.

Для того, щоб з'ясувати розвиток Піренейського півострова після завоювання арабів, вчитель використовує самостійне читання пункту параграфа — «Мусульманська Іспанія» (Подольяк Н. Г., С. 150) і ставить перед учнями дидактичне завдання: знайти в тексті матеріал на підтвердження тези вчителя.

Доведіть або спростуйте думку, що панування мусульман на Піренейському півострові не можна назвати завоюванням півострова в повному розумінні цього слова.

Араби принесли на Піренейський півострів передові господарські досягнення і високі культурні здобутки. Буквально на очах Іспанія перетворилася на процвітаючий куточок Європи. Були побудовані досконалі зрошувальні системи, почалося вирощування нових сільськогосподарських культур (рис, цукрової тростини, бавовни) і розведення овець. У містах вирувало ділове життя, успішно розвивалися торгівля і ремесла. Виготовлені в Ал-Андалусі тканини, вироби

з металу та шкіри користувалися славою далеко за його межами. Міські школи мусульманської Іспанії давали найкращу в тогочасній Європі освіту. Сюди їхали вчитися вихідці з багатьох християнських країн.

Араби познайомили Європу з папером. У незапам'ятні часи папір винайшли в Китаї, але про нього ніхто нічого не знав, поки у VIII ст. декілька китайських ремісників не потрапили в полон до арабів. їм повернули волю в обмін на таємницю виготовлення паперу. Через Північну Африку секрет паперового виробництва дійшов до Іспанії і швидко поширився в Європі. Спочатку папір використовували лише ченці, але з XIV ст. він увійшов у вжиток і серед звичайних городян.

Ознайомлення зі змістом документу (XI ст. «Загальна хроніка Іспанії» про взяття міста Толедо королем Альфонсо VII) **вчитель** здійснює за допомогою опрацювання рубрики «Документ» та постановки дидактичного запитання.

«Цього (1085) року зібрав король Альфонсо велике військо і пішов, як це було й раніше, на Толедо, і почав облогу міста. Маври добре укріпили Толедо. Воно було обнесене мурами і надійно захищене річкою Тахо. Але скупчилось у Толедо безліч людей і вичерпалися припаси. Маври мусили здати його королю Альфонсо...»

І звернулися маври до короля з проханням, щоб не виганяв їх із міста і щоб зберегли вони свої будинки й майно, і все те, чим вони володіють. Король дон Альфонсо дозволив їм залишитись і наказав, щоб плачували маври такі само податки, які стягували з них мавританські королі. Крім того, оголосив він, що головна мечеть має довільно належати маврам.

Після того, як християни утвердилися в місті, здійснив король похід на міста й села в околицях Толедо, і нашими стали всі завойовані ним землі. Трон короля було перенесено до королівського палацу в Толедо, і побудували там кам'яні мури й міцний замок, тоді як раніше були в Толедо липі земляні вали.

Крім цього, оселилися в Толедо люди, які сповідували християнську віру, і осіли вони тут надійно, і було їх стільки, що чисельністю перевищували вони колишнє населення міста».

Спираючись на повідомлення хроніки, з'ясуйте, на яких умовах мусульмани Толедо погодилися погодитись капітулювати. Що має на увазі автор, відзначаючи, що християни надійно оселилися в місті?

Розповідь вчителя та складання учнями за допомогою вчителя тематичної таблиці «**Причини і наслідки Реконкісти в Іспанії**».

Одне за одним роздроблені мавританські володіння падали під ударами християнських правителів. Кордони арабських володінь дедалі відсувалися на південь, а на звільнених територіях виникали нові незалежні держави — Кастилія, Арагон, Португалія та ін.

Єдиною територією, яку маври не змогли завойувати, були важкодоступні гірські райони на півночі Піренейського півострова. Саме звідти й почалося визволення зайнятих мусульманами земель. Їхне по-

вернення отримало назву Реконкіста (ісп. — відвоювання) і тривало майже вісім століть.

У середині XIII століття за арабами зберігався лише Гранадський емірат. Цей емірат проіснував до 1492 р., коли він був захоплений військами Кастилії та Арагону.

З цього моменту Реконкіста надовго призупинилася. Два наступних століття християнські держави суперничали і воювали між собою, а всередині них не вщухала боротьба між королівською владою і знаттю.

Ще в XI ст. у Кастилії склався звичай скликати вищу світську та церковну знать для обговорення нагальних державних проблем. Потім у таких зборах стали брати участь представники міст і вільного селянства. Так виникли органи станового представництва — **кортеси**.

Причини	Наслідки
Утиски місцевих християн з боку завойовників	<ol style="list-style-type: none"> 1) Утворення нових незалежних держав Кастилії, Арагона і Португалії. 2) У процесі визвольної боротьби виникли місцеві закони. 3) Зросла політична роль дворянства та городян. 4) Знать здобула привілеї, що стало основою для формування станово-представницьких установ — <i>кортесів</i>.

Майже вісім століть іспанської історії (VIII—XV ст.) були пов'язані з боротьбою за звільнення Піренейського півострова від арабських завойовників. Принцеса Ізабелла кастильська і арагонський принц Фердинанд об'єднали свої зусилля для боротьби проти маврів, вони одружилися в 1469 р. Утворилася династична унія — злиття двох монархій під спільною владою правлячого подружжя, яка заклала основи для появи єдиної Іспанії.

Вчитель демонструє портрети правителів та висвітлює кроки на шляху централізації країни, що здійснили Фердинанд та Ізабелла за допомогою стислої характеристики:

- 1) було створено новий апарат управління;
- 2) внесено зміни в державні закони;
- 3) набрано постійне наймане військо.

Розповідь вчителя.

Укріпивши свої позиції, правляче подружжя перейшло в наступ на останню арабську твердиню — Гранадський емірат. Війна з густонаселеною і процвітаючою державою розтягнулась надовго, але у 1492 р. Гранада склала зброю. Багатовікова Реконкіста завершилася. Арабської Іспанії більше не існувало. За винятком Португальського королівства, вся територія Піренейського півострова опинилась під владою Фердинанда та Ізабелли.

Реконкіста проходила під знаком боротьби хрис-

тианства з ісламом і спиралась на широку підтримку католицької церкви. За виняткову відданість вірі папа навіть дарував Фердинанду та Ізабеллі титул — Католицькі королі. Ці фанатичні католики прагнули, щоб в об'єднаній країні їхні піддані належали до однієї церкви. У 1478 р. був створений трибунал інквізиції, що мала для Іспанії страшні наслідки.

Вчитель пояснює наслідки інквізиції для розвитку в країні господарства та культури використовуючи доведення.

Наслідки інквізиції для Іспанії були жахливими, тому що:

- 1) під час навернення в християнство євреїв та мусульман ті, хто відмовлявся, підлягали вигнанню з країни, катуванню інквізиції, де на них чекали жорстокі розправи;
- 2) у таких умовах іспанську землю залишили сотні тисяч маврів та євреїв. Країна втратила бодай чи не найактивнішу і працелюбну частину свого населення.

IV. ЗАКРІПЛЕННЯ ВИВЧЕНОГО НА УРОЦІ.

Бесіда за запитаннями.

1. Назвіть причини появи міських республік?
2. Якими особливостями вирізнявся розвиток Папської держави? Що мали на меті римські повстання?
3. Чи можна вважати об'єднання Кастилії та Арагону утворенням єдиної іспанської держави? Як були пов'язані Реконкіста і об'єднання Іспанії.

V. ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ УЧНІВ. ПІДВЕДЕННЯ ПІДСУМКІВ УРОКУ.

Отже, процес державотворення країн Середземноморського басейну в кожному регіоні мав свої особливості — на Півночі виникають міста-республіки, особливого значення набуває Папська область у самому центрі Апеннінського півострова, Південну Італію та Сицилію в цей час характеризує свавільне правління Карла Анжуйського, що завершилося могутнім антифранцузьким рухом, який увінчався на нетривалий час відокремленням Сицилії, що згодом потрапила під владу Арагонського королівства. Події на Піренейському півострові майже на 8 століть були пов'язані з боротьбою за звільнення півострова від маврів, що завершилося перемогою іспанців. Проте Реконкіста назавжди залишить сумну пам'ятку в історії — діяльність інквізиції, що мала для Іспанії негативні наслідки.

VI. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ.

1. Опрацювати параграф 14 («Розмаїття Середземноморського світу»).
2. Опрацювати конспект, доповнивши визначенням понять: *кортеси*, *інквізиція*, *реконкіста*.
3. Поміркуйте, чим політичний устрій міських республік відрізнявся від сеньйорії.